

Bohdan Baran

GREEK CATHOLIC CHURCH AS A SOCIO-ECONOMIC INSTITUTION OF THE UKRAINIAN VILLAGERS IN EASTERN GALICIA (1939–1941)

On the basis of archival documents, the socioeconomic situation that emerged in the West Ukrainian territories at the beginning of the Second World War was considered. The main challenges faced by the GCC during the period 1939–1941, in the territory of Eastern Galicia, were analyzed. Moreover, important aspects of the socio-economic problems, that arose as a result of the soviet power establishment in these areas and in the above-mentioned period, are highlighted.

Key words: Greek Catholic Church, Eastern Galicia, socio-economic institution, soviet power, villagers.

УДК 94(478)

Світлана Турків

**РОЛЬ СЕСТЕР ЧИНУ СВЯТОГО ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО
У ЖИТТІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ БЛАЖЕННІШОГО Й. СЛІПОГО (1963–1984 РР.)**

У статті йдеться про роль сестер ЧСВВ у житті та діяльності Й. Сліпого. Зроблено спробу проаналізувати співпрацю Й. Сліпого з сестрами-василіанками, а саме, коли вони допомагали йому у його Ватиканській резиденції та інституціях, закладених ним у Римі.

Ключові слова: Й. Сліпий, ЧСВВ, сестри-василіанки, Ватиканська резиденція, Рим.

Сестри Чину Святого Василія Великого (далі – ЧСВВ) – це міжнародний сан Східної Католицької Церкви папського права, який є одним із найдавніших у світі і має свою довгу історію. Як свідчать джерела, жіночі василіанські монастирі виникли ще у IV ст. на сході, у Кападокії й Понті (сучасна Туреччина – примітка автора). Організаторкою перших монаших спільнот була св. Макрина, рідна сестра св. Василія, іменем котрого згодом названо чин [1, с. 27; 2, с. 29–38]. Саме він написав правила чернечого життя [3], на яких дотепер ґрунтуються конституції сестер-василіанок. З приходом християнства в Україну, стали засновуватися також і жіночі монастирі. Першу згадку про них знаходимо близько 1037 р., коли Ярослав Мудрий збудував у Києві монастир св. Ірини [4, с. 89].

Після підписання Берестейської унії (1596 р.) і реформи чернецтва митрополитом Й.-В. Рутським (1617 р.) склалися сприятливі умови для віднови й жіночих монастирів [5, с. 42]. На відміну від чоловічих монастирів ЧСВВ, вони не отримали централізованої структури і після унії продовжили керуватися власними традиціями під управою ігуменів і наглядом місцевих єпископів. Пізніше основою життя і діяльності жіночих згромаджень на українських землях стали укладені митрополитом Й.-В. Рутським «Regole del Nostro Santo Padre Basilio Magno ed osservazione istruzioni spirituali» [6]. Цей документ ліг в основу правил для монахинь східних унійних монастирів, що відтоді почали називатися сестрами-василіанками.

На межі XIX–XX ст. жіночі василіанські монастирі реформуються завдяки зусиллям митрополитів Сильвестра Сембратовича та Андрея Шептицького. Відтоді сестри-василіанки розгорнули значну виховну й педагогічну діяльність: провадили народні та фахові школи, гімназії, учительські семінарії, сирітські притулки і дитячі садки. Так, до 1939 р. в Галичині практично всі українські освітні заклади для дівчат перебували під опікою сестер-василіанок. Їхня праця стала вагомим внеском у розвиток Церкви й суспільства в цілому. Упродовж міжвоєнного десятиліття жіноче василіанське чернецтво поширилося за межами Галичини: у Чехословаччині, Угорщині, Югославії й Хорватії, а також у США й Аргентині, де сестри відкривали навчальні заклади і займалися різноманітною суспільною працею.

У 1951 р., згідно із декретом Конгрегації Східної Церкви, від 2 червня 1951 р. (протокол № 700–48 – примітка автора), Апостольська Столиця проголосила централізацію ЧСВВ, надавши папське право і призначивши генеральну управу [7, с. 5] з розташуванням у Римі.

27 січня 1963 р. стараннями Папи Івана XXIII з радянського концентраційного табору, після 18-літнього ув'язнення, звільнено митрополита Йосифа Сліпого [8]. Він не мав дозволу повернутися до Львова, тому 10 лютого 1963 р. прибув у Рим. Після короткого побуту в монастирі отців-василіан у Гротта Феррата, поблизу Риму, Блаженніший переїхав на постійне помешкання до Ватикану [9, с. 139]. У тому ж році звернувся до сестер-василіанок і запросив їх для домашньої обслуги у своїй резиденції. Генеральна управа ЧСВВ, яка на той час вже мала свій осідок у Римі на Авентіно (Via S. Alessio, 26 – примітка автора), радо відгукнулася на його прохання і призначила

для цього двох сестер. Це було продовженням традиції, започаткованої у Львові, де сестри-василіанки також працювали у митрополичих палатах А. Шептицького.

У статті зроблено першу спробу реконструювати питання співпраці Блаженнішого Й. Сліпого із сестрами-василіанками. Хронологічні межі дослідження, а саме період упродовж 1963–1984 рр., коли сестри працювали біля нього у Ватиканській резиденції та інституціях, які він заклав у Римі. Дослідження ґрунтується на опрацьованих автором матеріалах архівних джерел з фонду Патріарха Й. Сліпого, який зберігається в Історичному архіві Української Греко-Католицької Церкви у Римі, а головню листування Й. Сліпого з сестрами-василіанками та іншими особами.

Перебуваючи у Римі, митрополит листувався із сестрами-василіанками в Україні через осіб з Австралії, Англії, Бельгії, Югославії, Польщі та США. Вони розповідали про переслідування Церкви в Україні та про складне життя в умовах підпілля. Він підтримував їх духовно і матеріально. Зокрема, у листі від 25 травня 1977 р. до Марії Дорняк з Австралії Й. Сліпий розповідав, що добре пам'ятає сестер-василіанок з контепльятивного монастиря у Суховолі, і казав, що то «святі душі» [10]. А в листі від 31 січня 1980 р. до сестри-василіанки Авксентії писав: «Хочу Вам допомогти і вислати посилку. Це буде моя вдячність для Вас. Про всіх Вас пам'ятаю і живу Вашими радощами та смутками» [11]. Свою підтримку Й. Сліпий обіцяв і надалі, наголошуючи, що вони для нього є рідними. У цьому листуванні прослідковується щирість, прихильність і велика вдячність Блаженнішого Йосифа сестрам за їхню молитву, жертвовність і вірність Богові та відданість його особі.

Й. Сліпий, ще будучи ректором семінарії у Львові, відвідував монастир сестер-василіанок в Карпатах, у селі Корчин. Про це він згадував у листі від 10 квітня 1963 р. до матері Терези: «Дорога Мати! Не знаходжу слів, щоб подякувати Вам за Ваші молитви і за Вашу прихильність. Пригадую собі Вас добре з Корчина і спокійне ферії» [12].

Іншу згадку знаходимо у проповіді Блаженнішого Йосифа від 6 квітня 1963 р., яку він виголосив під час заупокійного богослужіння за матір'ю Вірою Слободян. У своєму слові, зверненому до присутніх сестер, митрополит відзначив заслуги покійної і згадав про велике значення у міжвоєнний період монастиря сестер-василіанок у Львові як виховного закладу. Саме завдяки її мудрому прововоді сестри розвинули тут активну педагогічну діяльність [13, с. 41–44]. «Оцінюючи працю матері Віри як ігумені, покійний митрополит Андрей поблагословив її як одну ігуменю на ціле життя і вручив їй ігуменський посох привезений з Єрусалиму» [14, с. 221–229]. Отже, зважаючи на досвід добрих стосунків із сестрами-василіанками і цінуючи їхнє служіння для Церкви і народу ще у міжвоєнний період, митрополит Й. Сліпий після приїзду до Риму вибрав саме їх для співпраці.

Блаженніший Йосиф розпочав свою діяльність у Римі відвідуванням українських осередків: колегії св. Йосафата, монастирів отців-василіан, сестер-василіанок і сестер-служебниць та Малої семінарії [15, с. 204–205]. Однією із перших знакових подій цієї діяльності стала участь у Капітулі сестер ЧСВВ. Уповноваження головування на засіданнях капітули Блаженніший Йосиф отримав від Конгрегації Східної Церкви [16], згідно артикулу 123-го Конституції чину. Саме його опіка над сестрами-василіанками та їхньою Капітулою, як йому повідомили, була «запевненням для Конгрегації Східної Церкви про успішний результат» [17]. У відповідь митрополит віддав високу шану сестрам-василіанкам за їхню жертвовну діяльність, подавши місяць перед тим ґрунтовний коментар до їхнього проекту Конституції [18, арк. 55–75].

Наради капітули відбулися 1–10 серпня 1963 р. у Генеральному домі сестер-василіанок під прововодом митрополита Йосифа за участю 20 делегаток з різних провінцій, різних країн і континентів [19, арк. 159, 233]. У вступному слові Блаженніший, передаючи Апостольське Благословення від Святішого Отця, звернувся до учасниць Капітули не лише зі словами привітання, а й наголосив, наскільки високо цінує той внесок, який сестри зробили у розвиток шкільництва і виховання молодого покоління як в Україні, так і поза її межами. Він вніс певні зауваження, які необхідно було розглянути на засіданнях і згодом впровадити у життя ЧСВВ. «На першому місці мусить стояти духовне життя. Ви є духовні дочки св. Василія В. і св. Макарина, наслідниці і будівниці монастирів монахинь Василіанок в Україні й Європейському Сході, а тепер і по цілому світі» [20, арк. 226–229; 21, с. 71–72]. Водночас Й. Сліпий захопив зберігати тяглість доброї і виробленої загальної традиції в Чині, а також її пізнавати, студіювати і триматися в монашому житті.

«Ваша Капітула – це діло Боже. Ви творите нині, за благословенням Апостольського Престолу одну велику родину, один Чин, з одними і тими самими Правилами, Конституціями, словом, з тим самим Типиконом. Йому підлягаєте Ви, підлягають усі Ваші монастирі по всім усюдам. Ви стали могутнім чинником, надприродним і природним в Католицькій Церкві, а зокрема серед українського народу і інших, яких представляєте. Так само здайте собі справу, що Ви за Божою поміччю і за благословенням та зусиллям Апостольського Престолу злучені в один могутній Чин для плекання

серед вірних найдосконалішого життя з обітами послуху, чистоти і убожества осяяних Любов'ю Бога і людей» [22, с. 67–68].

Під час проведення капітули її делегатки взяли участь у загальній аудієнції Святішого Отця, що відбулася 3 серпня 1963 у базиліці св. Петра. У присутності декількох тисяч паломників, Папа Павло VI звернувся до сестер-василіанок зі словами привітання, бажаючи їм успіхів у подальшій праці [23, арк. 13–14], особливо зазначивши: «Знаю, знаю, на вашій Генеральній Капітулі головував митрополит Сліпий. Це велика для Вас честь» [24, с. 222–223].

Ця подія привернула увагу багатьох, і згодом про неї писала іноземна преса. Зокрема, в італійській газеті «l'Тетро» опубліковано повідомлення такого змісту: «Папа ґратулював українським монахиням Чину Святого Василія Великого, що мали щастя відбутися своєю Генеральною Капітулою під головуванням Кир Сліпого. Був це перший випадок, що Понтифік згадав українського Примаса поіменно на загальній аудієнції» [25, с. 6].

Під час останнього засідання 10 серпня 1963 р. Блаженніший Йосиф висловив своє задоволення з проведеної капітули і зачитав останній протокол, у якому, зокрема, наголосив, наскільки для Церкви важлива праця кожної монахині, «без огляду на те, чи вона займається науковою працею чи фізичною, бо кожна є однаково потрібна в Чині і кожна монахиня є найдорожчим скарбом, з яким не можуть рівнятися жодні матеріальні цінності». Слід зазначити, що Й. Сліпий вважав завданням провину, аби «кожна монахиня могла розвинути якнайкраще своє духовне життя», тож слід було підбирати для неї, за його словами, «найвідповіднішу працю, щоби вона могла принести якнайбільше користи для монастиря та провести своє життя досконало на найбільшу славу Божу» [20, арк. 226–229; 21, с. 71–72]. Блаженніший Йосиф звернув увагу, що сестри негайно повинні розпочати видання наукових творів, оформивши їх у так звану «бібліотеку наукових і популярних творів монахинь василіанок» під зарядом Генеральної управи ЧСВВ.

У звіті до Конгрегації Й. Сліпий повідомляв, що капітула сестер-василіанок відбувається дуже спокійно і згідно із правилами. Водночас підкреслив, що протоколи Генеральної капітули є в процесі написання і буде надісланий до Конгрегації Східної Церкви «adtempo» [26, арк. 100–101]. Внаслідок проведення Генеральної капітули абсолютною більшістю голосів архимандринею сестер ЧСВВ обрано матір Клавдію Федаш. Цей уряд вона виконувала до 1971 р. [26, арк. 100–101].

При сприянні матері архимандрині Клавдії, сестри-василіанки упродовж 1963–1984 рр. з великою посвятою віддано працювали біля митрополита Й. Сліпого. Найближчими йому були сестри Михаїла Феєка, Текля Герман і Лаврентія Атаманюк, які служили Блаженнішому до кінця його життя [27, с. 184]. Варто зазначити, що сестра Михаїла впродовж 18 років з покорю та цілковитим відданням виконувала своє служіння біля Блаженнішого Йосифа та домашній обслузі, а в часі недуги постійно доглядала його. В останній рік він з великою вдячністю згадував її та інших сестер-василіанок, що йому прислужували, як своїх ангелів. Про це Й. Сліпий говорив доктору Людвикові Мазуркевичу, котрого знав ще із радянського табору. Пізніше доктор Л. Мазуркевич, перебуваючи у Римі 1988 р., про це розповідав [28].

Також мати Клавдія, будучи щирою прихильницею великого діла Блаженнішого Йосифа, допомагала йому в розбудові його надбань у Римі, надала сестер для праці в інституціях та установах, які він заснував: господарської обслуги монастиря Студіон (1964 р.), Українського Католицького Університету ім. св. Климента Папи в Римі (далі – УКУ) (1966 р.) собору св. Софії (1969 р.) [29, с. 24; 30, с. 348–349].

Під час посвячення будинку УКУ, 2 жовтня 1966 р., Блаженніший Й. Сліпий звернувся зі словами подяки до усіх, хто сприяв, щоб цей будинок постав у Римі та дякував монахиням-василіанкам, котрі причинилися до того, що «завели лад і порядок у домі і пустили його в рух» [31, с. 6; 32, с. 227]. У листі від 2 жовтня 1966 р. до матері Марії Должицької Й. Сліпий зазначав, що сестри-василіанки опікувалися побутом 15 осіб, які працювали в УКУ, в тому числі професорами С. Гординським і Л. Окіншевичем та іншими особами) [33, арк. 11].

Упродовж 1971–1978 рр. мати Клавдія Федаш працювала в УКУ, як викладач англійської мови, директор архіву та економка [34, с. 348]. У звіті УКУ в другому п'ятиліттю своєї праці (1968–1973 рр.) Блаженніший зазначав, що в 1971 р. директором архіву іменована Клавдія Федаш, василіанка, яка впорядковувала архівні колекції документів [35, с. 237; 36, с. 91]. Одночасно вона викладала англійську мову в Малій семінарії. 14 жовтня 1964 р. Блаженніший Йосиф передав їй грамоту номінування обсерваторкою засідань Другого Ватиканського Собору зазначивши: «Витаємо Вас з тим актом, першим в історії нашої церкви, і уділяємо Вам Архієрейське Благословення» [37; 38, арк. 56–57; 39, с. 348]. Після його проведення стала прихильницею патріархального руху й ідей патріархату та помісності. Незважаючи на вік і слабкі сили, мати Клавдія завжди була активною і точною у виконанні доручених їй Блаженнішим Йосифом обов'язків.

Й. Сліпий також не оминав увагою прохання матері Клавдії Федаш. В архіві зберігаються листи від різних осіб, у яких вони просять її полагодити дещо з Блаженнішим. Наприклад, пані

Марія Клячко просить її вирішити її справу поїздки в Україну: «Дорога Мати дуже прошу Вас полагодьте мені ту справу. Поговоріть гарненько з моїм Дідусем [Блаженнішим Й. Сліпим], передайте мій низький поклон» [40].

31 травня 1975 р., у день відзначення золотого ювілею, 50-ліття монашого життя матері Клавдії Федаш, Блаженніший Й. Сліпий особисто відправив у соборі св. Софії подячну св. літургію [41, с. 77; 42, арк. 170]. Співпрацюючи із Й. Сліпим в УКУ, архіві й колегії св. Софії, виконуючи різні обов'язки, мати Клавдія залишилася щиро відданою йому до кінця свого життя. Після довгої і важкої недуги вона померла 1 січня 1978 р. Блаженніший з вдячності за її жертвенність і відданість справам Церкви розпорядився поховати її у крипті собору св. Софії.

Продовжили працю матері Клавдії, сестри Хризанта Бура і Дарія Рошко (1977–1983 рр.), викладаючи англійську мову на курсах в УКУ і Малій семінарії. Сестра Софія Сенік (1981–1982 рр.) викладала історію монашества і духовність. У статті «Вісті з українського Риму» (1980 р.) отець Віктор Поспішіль розповідав, що монахині ЧСВВ, які провадять жертвовно домашнє господарство, відображають світовий характер української Церкви: настоятелька – Хризанта Бура – українка зі США, с. Теодора – українка з Аргентини і с. Мелетія – хорватка із Югославії [43].

У грудні 1983 р. сестри Хризанта і Дарія мали повертатися до США. Блаженніший Йосиф із вдячністю прощався з ними. Дякуючи сестрі Хризанті, він сказав наступне: «По довгій, щирій і жертвенній праці при УКУ в Римі Ви залишаєте з волі Вашого Чину свій відповідальний пост Настоятельки Сестер у цій обителі і пильної Господині для нашої колегії св. Софії і її студентів» [44]. Він підкреслював, як високо цінує їх «муравлину працю», що були вони більше чим «господині в цій обителі», та називав їх «добрими мамами» для студентів УКУ.

Звертаючись до сестри Дарії, Блаженніший зазначав, що, попри свої обов'язки генеральної секретарки ЧСВВ, вона допомагала сестрам у господарській праці, викладала студентам різні предмети під час курсів і навчання, була перекладачем на англійську мову листів канцелярії. Особливо виділив її співпрацю у видавництві при УКУ та у богословському журналі «Богословія» [45]. Згодом, у червні 1984 р., Й. Сліпий особисто привітав сестру Дарію Рошко із золотим ювілеєм, 50-ліття монашого життя у ЧСВВ і передав для неї пергамент з окремим благословінням [46].

Продовження листування із сестрами, котрі відїхали до США, засвідчує, наскільки Й. Сліпий умів цінувати підтримку та турботу, яку отримував з їх боку. Очевидно, що за духовне тепло та щирі душпастирські якості Блаженнішого надзвичайно цінували усі, хто хоч колись мав можливість співпрацювати чи служити йому. 10 вересня 1984 р. сестри Хризанта Бура і Дарія Рошко, висловлюючи своє співчуття отцю Іванові Хомі з приводу відходу до вічності Блаженнішого Йосифа, сказали наступне: «Хоч наш Патріарх відійшов від нас, Його дух і Його пам'ять остане все з нами і по смерті. Він буде для нас живим прикладом – любові до своєї Церкви і народу» [47].

Усім відомо змагання Блаженнішого Й. Сліпого за Патріархат нашої української Церкви. Цією ідеєю він жив, про це благав Господа у своїх молитвах і робив багато старань у цьому напрямку. Ідею Патріархату підтримала значна частина духовенства і вірних. У всіх цих подіях і змаганнях за Патріархат неможливо не згадати сестру-василіанку Марію Должицьку. З самого початку вона стала великою прихильницею ідеї Патріархату. Можна впевнено сказати, що на теренах США це була одна із найактивніших учасниць патріархального руху. В історичному архіві у Римі зберігається кореспонденція, яку вона провадила із Блаженнішим Йосифом. Тут є листівки-привітання з нагоди різних свят і ювілеїв, а також листи особистого характеру, адже вони були знайомі ще зі Львова, де мати Марія Должицька жила до 1930 р. Однак основний масив листів, що містяться в архіві, – це листи-повідомлення, звіти у справі патріархального руху у США (Філадельфії). Мати Марія брала дуже активну участь у поширенні ідей Патріархату і в усіх акціях, які організовувало «Товариство за Патріархат у США». Підчас їхніх демонстрацій часто виголошувала промови. Це дуже зацікавило українську і американську пресу, і вони публікували її виступи. Марія Должицька належала до так званої «трійці», куди також входили Марія Клячко та Єва Піддубчишин. Блаженніший Йосиф у листах називає їх «світлою або славною трійцею» [48]. Мати Марія крім розповсюдження книжок була скарбничкою комітету прихильниць УКУ в Римі і займалася збором коштів на його будову [49, арк. 67, 83, 93–95, 98–103, 105, 119, 224]. Зі звітів, які вона надсилала Й. Сліпому, спостерігається, що робила це все відповідально і систематично [50, арк. 66, 86–88, 112–118]. Проаналізувавши листування Блаженнішого Йосифа і матері М. Должицької, бачимо її велику пошану до Ісповідника віри, щирість і відданість його особі та ідеям патріархату і одночасно вдячність Й. Сліпого їй за довголітню, жертвенну працю для Церкви та для розвитку УКУ в Римі [51].

Блаженніший бачив у перспективі розвиток ЧСВВ сестер-василіанок. Свідченням цього є заснування нових монастирів в Австралії, Бразилії, Канаді й Німеччині. Для прикладу, 8 червня 1966 р. єпископ І. Прашко, Апостольський Екзарх для українців в Австралії, у листі до архимандрині, матері Клавдії Федаш, писав, що довідався від Блаженнішого про можливість

заснування монастиря сестер ЧСВВ в Австралії. Тому він звертався з проханням якнайскоріше прислати Сестер і заложити монастир. «Тут монахинь дуже потрібно, – наголошував І. Прашко. – Я є певний, що це Милосердний Господь Бог через нашого Блаженнішого Верховного Архієпископа дає Вам знак зробити нову фундацію в далекій Австралії. Я є певний, що Ви їдете там, де Вас дуже потрібно, де Вас посилає Господь» [52, арк. 87–87 зв.].

Сестри-василіанки відгукнулися на прохання владики Івана. Чотири сестри виїхали з Аргентини до Австралії і 28 березня 1967 р. відкрили перший монастир у Сіднеї [53, арк. 84, 86, 139], а згодом у Мельбурні і Аделаїді. У червні 1967 р. єпископ І. Прашко у листі повідомляв Блаженнішого Йосифа: «Сестри Василіанки згідно з нашими планами, поселилися в Сіднею, зараз коло церкви св. Андрія. Поки що навчають релігії в наших суботніх школах тут і там, варять їсти священикам, дбають про прикрасу церкви, вчатья англійської мови, розглядаються та збирають інформації, як провадити дитячий садок в австралійських обставинах, а передусім найбільше моляться». Він сповіщав про свої плани запросити сестер також до Мельбурна. Зокрема, писав, що навіть робляться вже заходи купити дім біля церкви [54, арк. 139–141]. Й. Сліпий радів відкриттю нових місійних осередків сестер-василіанок в Австралії і завжди духовно підтримував їх, заохочував до ревної праці для українців в еміграції.

Здійснюючи пастирські подорожі Австралією, США і Європою, Блаженніший Йосиф відвідував і монастирі сестер-василіанок. У вересні 1968 р., перебуваючи в Аргентині, посвятив наріжний камінь під будівництво «Колегії сестер-василіанок» у місті Бовен [55, с. 55], а також побував у монастирі Буенос-Айреса. Мати Марія Должицька згадуючи про відвідини Й. Сліпого їхнього монастиря в Асторії (США), згодом, писала що його візит був сприйнятий як найкраща подія за час їх перебування в цих країнах [56, арк. 262–263]. Слід зазначити, що з благословення Й. Сліпого сестри-василіанки відкрили нові місійні будинки в Бразилії (1972 р.) [57, арк. 96], Канаді й Німеччині (1981 р.) [58, арк. 64–66].

В історичному архіві УГКЦ у Римі зберігається значна епістолярна спадщина Блаженнішого Й. Сліпого, й тому числі й листування із сестрами-василіанками: Риму, Аргентини, Австралії, Бразилії, США, Канади, Польщі, Югославії, Чехословаччини та України. Кореспонденція Блаженнішого Йосифа і сестер монахинь розкриває малознані сторінки діяльності, життєві колізії, що резонують із соціально-історичними подіями епохи. За змістово-жанровою класифікацією це, здебільшого, листи-повідомлення, прохання, подяки, відповіді, привітання з іменинами, уродинами, Різдом Христовим та Воскресінням. Окрім цих типових жанрів, тут є і особливі – листи особистого характеру з проханням про духовну пораду.

Блаженніший Йосиф часто висловлював вдячність сестрам-василіанкам за сумлінне служіння Церкві. Зокрема, у листі від 25 лютого 1984 р., дякуючи архимандрині, матері Христофорі Малковській за вітання з нагоди 92-ї річниці його уродин, писав, що завдяки їх молитвам може працювати і сповняти перед Богом свої обов'язки. «Вашою доброю і жертвенною співпрацею можемо стільки добра зробити для нашої Церкви і Народу, – підкреслював він. – За цю Вашу і Ваших Сестер співпрацю і поміч я постійно дякую Вам і Богові» [59].

В іншому листі, до матері Емелії Прокопик від 20 лютого 1983 р., Блаженніший писав: «Дякую за постійну співпрацю і велику поміч, яку дали Ваші сестри своєю працею в патріарших надбаннях в Римі. Спільною працею помогли ми нашій Церкві і народові у важких часах на Божу славу і спасення душ. Нехай нашою співпрацею ім'я Господнє буде благословенне в нашому народі» [60].

У листі до матері Макрини Худяк 1 серпня 1983 Й. Сліпий, вітаючи з іменинами, бажав, щоб Господь благословив її у подальшій такій щирій і відданій своїй Церкві, народові і ЧСВВ. «З вдячністю згадую Вашу працю і дбайливість в перших роках по моїм визволенні, коли доводилось класти основи для важних і так потрібних установ тут в Римі для нашої Церкви, з подивом дивився на Ваш послух і почуття відповідальності, з якими Ви йшли завжди туди, куди посилали Вас Ваші Настоятелі. І Бог благословив Вашу працю!» [61].

Сестри, які довгі роки були біля Блаженнішого Й. Сліпого, мали нагоду і щастя пізнати його духовну велич, його думки й ідеї. У річницю його смерті сестра Михаїла у листі до о. І. Хоми свідчила про нього, як «найлюбішого Батька, який так багато нам дав і за те йому належить велика вдячність» [62]. Вона також писала що звертається до Й. Сліпого у молитвах і вірить, що він вже в небі, та просить о. І. Хому, щоб старався розпочати процес його беатифікації. Сестри, які працювали в УКУ, колегії та при соборі св. Софії, зберегли приємні спогади про своє життя в Римі і найбільше той час, коли Й. Сліпий перебрався до УКУ. Про це вони повідомляли у своїх листах: «Часто мило згадуємо наш побут в Римі, а особливо дні, коли Ваше Блаженство вже прийшли мешкати на університет, і ми мали нагоду бодай трохи послужити Вам» [63]. Очевидно, що подібні відчуття мала кожна із сестер, котрим пощастило працювати поряд із Й. Сліпим.

Отже, сестри-василіанки поряд із домашньою обслугою Блаженнішого Йосифа у Ватиканській резиденції, працюю на кухні й городі в студіоні та колегії св. Софії одночасно викладали англійську

мову в Малій Семінарії і УКУ, упорядковували архів, вели англійську кореспонденцію в канцелярії, редагували видання УКУ тощо. Також відомим є факт, що Й. Сліпий захоплювався колекціонуванням тварин і рослин. Сестра Марія, шануючи ці особисті зацікавлення, надіслала йому із Австралії (1968 р.) навіть кенгуру та інші цінні експонати до музею [64, арк. 94]. Сестри зі США й Аргентини передавали книги до бібліотеки УКУ, вишивали ризи та обруси до собору св. Софії [65, арк. 187, 194, 199; 66, арк. 99]. З нагоди іменин у 1965 р. сестри ЧСВВ подарували Блаженнішому Йосифові архієрейські ризи, які йому дуже сподобалися. Він сказав: «Ви знаєте, що я не люблю дарунків, одначе вони дуже гарні, нехай це лишиться як добра пам'ять про Філадельфійських Василіанок, їх прихильність і жертвність для нашої Церкви [65, арк. 185]. Вже згадувана мати М. Должицька вишила на прохання Й. Сліпого комплект обрусів до церкви Сергія і Ваха, отримавши орнамент зі стародавньої української вишиванки, який зберігався у Київському музеї [67].

Вважаємо, що найкраще окреслити і визначити роль сестер ЧСВВ у житті та діяльності Блаженнішого Й. Сліпого упродовж 1963–1984 рр. можна словами із його заповіту: «Не був би я люблячим батьком і добрим пастирем, якщо б призабув своїх найближчих трудівників. Це ті духовні отці, монахи, сестри-монахині, які впродовж мого перебування на оцьому римському острові творили мою духовну родину. Вони слухали мене, як батька, вони трудилися разом з мною, вони служили мені, їхньому Пастиреві, своїм знанням, своєю невтомною працею, вони молилися за мене і разом з мною, вони огортали мене своєю любов'ю, вони помагали мені і клопоталися за мене, коли я знемігся на старості літ. Вони ділили зі мною мою радість і мій біль, вони помагали мені нести важкий хрест В'язня Христа ради! Зі щирого батьківського серця дякую вам і благословляю вас своєю немічною десницею! І молю всемогутнього Бога, в Тройці Святій єдиного, щоб Дух Святий вас освячував і просвічував, зберігав і окрилював у вірному служінні своїй рідній Українській церкві!» [68, с. 19].

Список використаних джерел

1. Роман С. Св. Василій Великий життя і твори. Рим, 1964. С. 27. 2. Аллярд П. Св. Василій Великий. Нью-Йорк, США, 1968. С. 29–38. 3. Аскетичні Твори св. Отця нашого Василя Великого. Переклав з грец. Митр. А. Шептицький. Рим, 1989. 4. Літопис Руський за Іпатіївським списком. Переклав Л. Махновець. К. «Дніпро», 1989. С. 89. 5. Цьорх С. Погляд на історію та виховну діяльність монахинь Василіанок. Львів, 1934. С. 42. 6. Regole del Nostro Santo Padre Basilio Magno ed osservazioni e istruzioni spirituali raccolte da Mons. Giuseppe Welaminmetropolita ruteno e consegnate al monastero dello stesso ordine in Minsk, stampate per maggior commodo in Vilna nella Stamperia dei RR. PP. Basiliani, Anno 1771 (ristampate con permesso della ecclesiastica censura), Roma 1854. 7. Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali, Decretum від 2 червня 1951 року, прот. № 700–48 / Constitutiones Monialium Ordinis S. Basili et Magni, Typis Polyglottis Vaticanis 1951. С. 5. 8. Довідка ч. 187629 про звільнення із заслання Й. І. Сліпого, 26 січня 1963 (паспорт виданий 27 січня 1963 і в цей день його звільнили з радянського концтабору) // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. I. Спр. I. 9. Хома І. Йосиф Сліпий Отець та Ісповідник Української мученицької Церкви. Рим, 1992. С. 139. 10. Лист Й. Сліпого до Марії Дорняк (Австралія) від 25 травня 1977 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV b. Спр. 133. 11. Лист Й. Сліпого до с. Авксентії від 31 січня 1980 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV b. Спр. 133. 12. Лист Й. Сліпого до матері Терезіти Бісерміні від 10 квітня 1963 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV a. Спр. 271. 13. Проповідь виголошена дня 6 квітня 1963 р. в молитовниці сс. Василіанок у Ватикані / Твори Патріарха і Кардинала Йосифа; ред. І. Хома, І. Музичка. Рим, 1981. Т. XII. С. 41–44. 14. Ісповідники і мученики української Церкви XX ст. / Богословія. Рим, 1989. Т. LIII. Кн. 1–4. С. 221–229. 15. Рудницька М. Невидимі стигмати. Рим-Мюнхен-Філадельфія, 1971. С. 204–205. 16. Лист Джовані Батіста Скапінелі до митрополита Й. Сліпого і Густаво Теста до Сліпого 18 червня 1963 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV a. Спр. 28. Арк. 407 а, 407 б. 17. Лист Джовані Батіста Скапінелі до митрополита Й. Сліпого, 29 липня 1963 // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV a. Спр. 2. Арк. 90 а, 90 б. 18. Лист Й. Сліпого до Конгрегації у справах Східної Церкви, 20 липня 1963 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV a. Спр. 29. Арк. 55–75. 19. Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. Iva. Спр. 362. Арк. 159, 233. 20. Завваги Високопреосвященного предсідника // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Опис IVa. Спр. 362. Арк. 226–229. 21. Уваги Блаженнішого Йосифа для Капітули монахинь Василіанок в серпні 1963 р. // Твори Патріарха і Кардинала Йосифа, ред. І. Хома, І. Музичка. Т. XII. Рим 1981. С. 71–72. 22. Проповідь в Архімандрії монахинь Василіанок з нагоди Капітули, 1 серпня 1963 р. // Твори Патріарха і Кардинала Йосифа, ред. І. Хома, І. Музичка. Т. XII. Рим 1981. С. 67–68. 23. Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV a. Спр. 364. Арк. 13–14. 24. Рудницька М. Невидимі стигмати. Рим-Мюнхен-Філадельфія, 1971. С. 222–223. 25. ШТемро, 4 VIII. 1963. С. 6. 26. Лист Блаженнішого Й. Сліпого до Конгрегації Східної Церкви від 4 серпня 1963 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV a. Спр. 29 (Ш). Арк. 100–101. 27. Дацько І. Діяльність Патріарха Йосифа поза межами Києво-Галицької митрополії // Богословія. Л., УБНТ, ЛБУ. Том 66. Кн. 3–4. 2002. С. 184. 28. Лист о. І. Хома до матері Протоігумені Теодосії Федок, 20 березня 1989 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 4. Оп. III. Спр. 31. 29. Некрологи: Блаж. пам'яті Матері Клавдія // Вісті з Риму, ч. 1–3 (328–330). 3 березня 1978. С. 24. 30. Некрологи: Мати Клавдія Федаш, ЧСВВ // Благовісник Патріарха Києво-Галицького і всієї Руси, р. XIII–XV. Кн. 1–4. 1977–1979. С. 348–349. 31.

Посвячення Українського Університетського будинку в Римі // Вісті з Риму. Ч. 14 (81). 30 жовтня 1966. С. 2–7. 32. Твори Патріарха і Кардинала Йосифа / ред. І. Хома, І. Музичка. Т. XII. Рим, 1981. С. 227. 33. Лист Блаженнішого Й. Сліпого до матері Марії ЧСВВ, М. Клячко та Є. Піддубчишин від 2 жовтня 1966 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр. 368. Арк. 11. 34. Благовісник патріарха Києво-Галицького і всієї Русі, Кастельгандольфо, 1977–1979 р. С. 348. 35. УКУ ім. св. Климента Папи в другому п'ятиліттю своєї діяльності (1968–1973). Рим, 1974. С. 237. 36. Звіт Блажен. Йосифа на закінчення академічного року 1975/76 в УКУ, дня 13.06.1976 // Благовісник патріарха Києво-Галицького і всієї Русі, рік XII. Кн. 1–4. Кастельгандольфо, 1976. С.91. 37. Грамота La Segretaria Generale del Concilio Ecumenico Vaticano II, № 2356 CV/64; 13 ottobre 1964. 38. Лист Блаженнішого Й. Сліпого до матері Клавдії, 14 жовтня 1964 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IVa. Спр. 364. Арк. 56–57. 39. Благовісник патріарха Києво-Галицького і всієї Русі, Кастельгандольфо, 1977–1979 р. С. 348. 40. Лист М. Клячко до м. Клавдії ЧСВВ 7 липня 1964р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IVb. Спр. 133. 41. Благовісник патріарха Києво-Галицького і всієї Русі. Рим, 1975. С. 77. 42. Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр. 364. Арк. 170. 43. Поспішил В. Вісті з українського Риму // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 8. Спр. П-І. 44. Лист Й. Сліпого до с. Хризанти Бури ЧСВВ, Рим 12 грудня 1983р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV б. Спр. 133. 45. Лист Й. Сліпого до с. Дарії Рошко ЧСВВ, Рим 12 грудня 1983 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IVb. Спр. 133. 46. Лист Й. Сліпого до с. Дарії Рошко ЧСВВ, 4 червня 1984 р. та с. Хризанти Бури 11 червня 1984 р. Філадельфія, Па. США-Рим // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV б. Спр. 133. 47. Лист с. Хризанти Бури і с. Дарії Рошко ЧСВВ, до о. І. Хоми 10 вересня 1984, Філадельфія, Па. США-Рим // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 4. Оп. III. Спр. 31. 48. Листи Блаженнішого Й. Сліпого до матері М. Должицької, М. Клячко і Є. Піддубчишин // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IVb. Спр. 115. 49. Листи Блаженнішого Й. Сліпого до матері М. Должицької від 24. 06. 1966, Асторія, Н. Й. ЗДА // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. 4 а. Спр. 368. Арк. 67, 83, 93–95, 98–103, 105, 119, 224. 50. Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2, Оп. 4 а. Спр. 368. Арк.66, 86–88,112–118. 51. Лист Блаженнішого Й. Сліпого до матері М. Должицької від 27 травня 1978 р., США // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IVb. Спр.133. 52. Лист єпископа І. Прашка до Архимандрини сестер ЧСВВ, м. Клавдії Федаш, 8 червня 1966 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IVa. Спр. 46. Арк. 87–87 зв. 53. Лист сестри Марії ЧСВВ до Блаженнішого Й. Сліпого 1967 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр. 369. Арк. 106; Спр. 370. Арк. 84, 86, 139. 54. Лист єпископа І. Прашка до Блаженнішого Й. Сліпого, червень 1967 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IVa. Спр. 46. Арк. 139–141. 55. Вітошинська О. Подорожі Блаженнішого Кир Йосифа VII 1968–1970 у світлі чужої преси. Рим – Париж, 1972. С. 55. 56. Лист матері М. Должицької до Блаженнішого Й. Сліпого від 18 листопада 1968 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр.368. Арк. 262–263. 57. Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр. 365. Арк. 96. 58. Листування Архимандрині матері Емелії Прокопик з Блаженнішим Й. Сліпим 24–30 жовтня 1981 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр. 365. Арк. 64–66. 59. Лист Блаженнішого Й. Сліпого до Архимандрині матері Христофори Малковської, 25 лютого 1984 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV б. Спр. 133. 60. Лист Блаженнішого Й. Сліпого до Архимандрині матері Емелії Прокопик, 20 лютого 1983 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV б. Спр. 133. 61. Лист Блаженнішого Й. Сліпого до матері Макрини Худяк ЧСВВ від 1 серпня 1983// Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV б. Спр. 133. 62. Лист с. Михаїли до о. І. Хоми, 10 вересня 1985 р.// Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 4. Оп. III. Спр. 31. 63. Лист с. Хризанти Бури і с. Дарії Рошко ЧСВВ від 26 травня 1984, до Блаженнішого Й. Сліпого Філадельфія, Па. США-Рим // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV б. Спр. 133. 64. Лист с. Марії ЧСВВ до Блаженнішого Й. Сліпого від 10 травня 1968 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр. 370. Арк. 94. 65. Лист Блаженнішого Й. Сліпого до Протоігумені матері Кармелі від 1 грудня 1965 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр. 366. Арк. 185, 187, 194, 199. 66. Лист Блаженнішого Й. Сліпого до Протоігумені мати Марії ЧСВВ від 15 вересня 1964 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр. 369. Арк. 99. 67. Лист Блаженнішого Й. Сліпого до матері М. Должицької від 27 травня 1978 р., США // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV б. Спр. 133. 68. Заповіт Блаженнішого Патріарха Йосифа Сліпого. Філадельфія, Па, 1992. С. 19.

References

1. Roman Ye. Sv. Vasylii Velykyi zhyttia i tvory. Rym, 1964. S. 27. 2. Alliard P. Sv. Vasylii Velykyi. Niuiork, SShA, 1968. S. 29–38. 3. Asketychni Tvory sv. Ottsia nashoho Vasyliia Velykoho. Pereklav z hrets. Mytr. A. Sheptytskyi. Rym, 1989. 4. Litopys Ruskyi za Ipatiiivskym spyskom. Pereklav L. Makhnovets. K. «Dnipro», 1989. S. 89. 5. Tsorokh S. Pohliad na istoriiu ta vykhovnu diialnist monakhyn Vasylianok. Lviv, 1934. S. 42. 6. Regole del Nostro Santo Padre Basilio Magno ed osservazioni e istruzioni spirituali raccolte da Mons. Giuseppe Welaminmetropolitano rueno e consegnate al monastero dello stesso ordine in Minsk, stampate per maggior commodo in Vilna nella Stamperia dei RR. PP. Basiliiani, Anno 1771 (ristampate con permesso della ecclesiastica censura), Roma 1854. 7. Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali, Decretum vid 2 chervnia 1951 roku, prot. № 700–48 / Constitutiones Monialium Ordinis S. Basili i Magni, Typis Polyglottis Vaticanis 1951. S. 5. 8. Dovidka ch. 187629 pro zvilnennia iz zaslannia Y. I. Slipoho, 26 sichnia 1963 (pasport vydanyi 27 sichnia 1963 i v tsei den yoho zvilnyly z radianskoho konststaboru) // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. I. Spr. I. 9. Khoma I. Yosyf Slipyi Otets ta Ispovidnyk Ukrainskoi muchenytskoi Tserkvy. Rym, 1992. S. 139. 10. Lyst Y. Slipoho do Marii Dorniak (Avstraliia) vid 25 travnia 1977 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV b. Spr. 133. 11. Lyst Y. Slipoho do s. Avksentii vid 31 sichnia 1980 r. //

Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV b. Spr. 133. 12. Lyst Y. Slipoho do materi Terezity Bisermini vid 10 kvitnia 1963 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 271. 13. Propovid vyholoshena dnia 6 kvitnia 1963 r. v molytovnytsi ss. Vasylianok u Vatykani / Tvory Patriarkha i Kardynala Yosyfa; red. I. Khoma, I. Muzychka. Rym, 1981. T. KhII. S. 41–44. 14. Ispovidnyky i muchenyky ukrainskoi Tserkvy KhKh st. / Bohosloviiia. Rym, 1989. T. LIII. Kn. 1–4. S. 221–229. 15. Rudnytska M. Nevydymi styhmaty. Rym-Miunkhen-Filadelfiia, 1971. S. 204–205. 16. Lyst Dzhovani Batista Skapineli do mytropolyta Y. Slipoho i Hustavo Testa do Slipoho 18 chervnia 1963 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 28. Ark. 407 a, 407 b. 17. Lyst Dzhovani Batista Skapineli do mytropolyta Y. Slipoho, 29 lypnia 1963 // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 2. Ark. 90 a, 90 b. 18. Lyst Y. Slipoho do Konhrehatsii u spravakh Skhidnoi Tserkvy, 20 lypnia 1963 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 29. Ark. 55–75. 19. Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. Iva. Spr.362. Ark. 159, 233. 20. Zavvahy Vysokopreosviashchennoho predsidnyka // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Opys IVa. Spr. 362. Ark. 226–229. 21. Uvahy Blazhennishoho Yosyfa dlia Kapityuly monakhyn Vasylianok v serpni 1963 r. // Tvory Patriarkha i Kardynala Yosyfa, red. I. Khoma, I. Muzychka. T. KhII. Rym 1981. S. 71–72. 22. Propovid v Arkhimandrii monakhyn Vasyliianok z nahody Kapityuly, 1 serpnia 1963 r. // Tvory Patriarkha i Kardynala Yosyfa, red. I. Khoma, I. Muzychka. T. KhII. Rym 1981. S. 67–68. 23. Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 364. Ark. 13–14. 24. Rudnytska M. Nevydymi styhmaty. Rym-Miunkhen-Filadelfiia, 1971. S. 222–223. 25. IITempo, 4 VIII. 1963. S. 6. 26. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do Konhrehatsii Skhidnoi Tserkvy vid 4 serpnia 1963 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 29 (II). Ark. 100–101. 27. Datsko I. Diialnist Patriarkha Yosyfa poza mezhamy Kyievo-Halytskoi mytropolii // Bohosloviiia. L., UBNT, LBU. Tom 66. Kn. 3–4. 2002. S. 184. 28. Lyst o. I. Khoma do materi Protoihumeni Teodosii Fediuk, 20 bereznia 1989 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 4. Op. III. Spr. 31. 29. Nekrolohy: Blazh. pamiaty Materi Klavdiia // Visti z Rymu, ch. 1–3 (328–330). 3 bereznia 1978. S. 24. 30. Nekrolohy: Maty Klavdiia Fedash, ChSVV // Blahovisnyk Patriarkha Kyievo-Halytskoho i vsiiei Rusy, r. KhIII–KhV. Kn. 1–4. 1977–1979. S. 348–349. 31. Posviachennia Ukrainskoho Universytetskoho budynku v Rymi // Visti z Rymu. Ch. 14 (81). 30 zhovtnia 1966. S. 2–7. 32. Tvory Patriarkha i Kardynala Yosyfa / red. I. Khoma, I. Muzychka. T. KhII. Rym, 1981. S. 227. 33. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do materi Marii ChSVV, M. Kliachko ta Ye. Piddubchshyn vid 2 zhovtnia 1966 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 368. Ark. 11. 34. Blahovisnyk patriarkha Kyievo-Halytskoho i vsiiei Rusi, Kastelgandolfo, 1977–1979 r. S. 348. 35. UKU im. sv. Klymenta Papy v druhomu piatylitti svoiei diialnosti (1968–1973). Rym, 1974. S. 237. 36. Zvit Blazhen. Yosyfa na zakonchennia akademichnogo roku 1975/76 v UKU, dnia 13.06.1976 // Blahovisnyk patriarkha Kyievo-Halytskoho i vsiiei Rusi, rik KhIII. Kn. 1–4. Kastelgandolfo, 1976. S.91. 37. Hramota La Segretaria Generale del Concilio Eucumeniko Vaticano II, № 2356 CV/64; 13 ottobre 1964. 38. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do materi Klavdiia, 14 zhovtnia 1964 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IVa. Spr. 364. Ark. 56–57. 39. Blahovisnyk patriarkha Kyievo-Halytskoho i vsiiei Rusi, Kastelgandolfo, 1977–1979 r. S. 348. 40. Lyst M. Kliachko do m. Klavdiia ChSVV 7 lypnia 1964r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IVb. Spr. 133. 41. Blahovisnyk patriarkha Kyievo-Halytskoho i vsiiei Rusi. Rym, 1975. S. 77. 42. Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 364. Ark. 170. 43. Pospishyl V. Visti z ukrainskoho Rymu // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 8. Spr. P-I. 44. Lyst Y. Slipoho do s. Khryzanty Bury ChSVV, Rym 12 hrudnia 1983r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV b. Spr. 133. 45. Lyst Y. Slipoho do s. Darii Roshko ChSVV, Rym 12 hrudnia 1983 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IVb. Spr. 133. 46. Lyst Y. Slipoho do s. Darii Roshko ChSVV, 4 chervnia 1984 r. ta s. Khryzanty Bury 11 chervnia 1984 r. Filadelfiia, Pa. SShA-Rym // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV b. Spr. 133. 47. Lyst s. Khryzanty Bury i s. Darii Roshko ChSVV, do o. I. Khomy 10 veresnia 1984, Filadelfiia, Pa. SShA-Rym // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 4. Op. III. Spr. 31. 48. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do materi M. Dolzhytskoi, M. Kliachko i Ye. Piddubchshyn // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IVb. Spr. 115. 49. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do materi M. Dolzhytskoi vid 24. 06. 1966, Astoriia, N. Y. ZDA // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. 4 a. Spr. 368. Ark. 67, 83, 93–95, 98–103, 105, 119, 224. 50. Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2, Op. 4 a. Spr. 368. Ark.66, 86–88,112–118. 51. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do materi M. Dolzhytskoi vid 27 travnia 1978 r., SShA // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IVb. Spr.133. 52. Lyst yepyskopa I. Prashka do Arkhymandryni sester ChSVV, m. Klavdiia Fedash, 8 chervnia 1966 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IVa. Spr. 46. Ark. 87–87 zv. 53. Lyst sestry Marii ChSVV do Blazhennishoho Y. Slipoho 1967 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 369. Ark. 106; Spr. 370. Ark. 84, 86, 139. 54. Lyst yepyskopa I. Prashka do Blazhennishoho Y. Slipoho, cherven 1967 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IVa. Spr. 46. Ark. 139–141. 55. Vitoshynska O. Podorozhi Blazhennishoho Kyr Yosyfa VII 1968–1970 u svitli chuzhoi presy. Rym – Paryzh, 1972. S. 55. 56. Lyst materi M. Dolzhytskoi do Blazhennishoho Y. Slipoho vid 18 lystopada 1968 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr.368. Ark. 262–263. 57. Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 365. Ark. 96. 58. Lystuvannia Arkhymandryni materi Emelii Prokopyk z Blazhennishym Y. Slipym 24–30 zhovtnia 1981 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 365. Ark. 64–66. 59. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do Arkhymandryni materi Khrystofory Malkovskoi, 25 liutoho1984 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV b. Spr. 133. 60. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do Arkhymandryni materi Emelii Prokopyk, 20 liutoho 1983 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV b. Spr. 133. 61. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do materi Makryny Khudiak ChSVV vid 1 serpnia 1983// Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV b. Spr. 133. 62. Lyst s. Mykhaily do o. I. Khomy, 10 veresnia 1985 r.// Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 4. Op. III. Spr. 31. 63. Lyst s. Khryzanty Bury i s. Darii Roshko ChSVV vid 26 travnia 1984, do Blazhennishoho Y. Slipoho Filadelfiia, Pa. SShA-

---

Rym // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV b. Spr. 133. 64. Lyst s. Marii ChSVV do Blazhennishoho Y. Slipoho vid 10 travnia 1968 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 370. Ark. 94. 65. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do Protoihumeni materi Karmeli vid 1 hrudnia 1965 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 366. Ark. 185, 187, 194, 199. 66. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do Protoihumeni maty Marii ChSVV vid 15 veresnia 1964 r. // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV a. Spr. 369. Ark. 99. 67. Lyst Blazhennishoho Y. Slipoho do materi M. Dolzhytskoi vid 27 travnia 1978 r., SShA // Istorychnyi arkhiv UHKTs v Rymi. F. 2. Op. IV b. Spr. 133. 68. Zapovit Blazhennishoho Patriarkha Yosyfa Slipoho. Filadelfia, Pa, 1992. S. 19.

Svitlana Turkiv

**THE ROLE OF THE SESTER CHIN THE HOLY VASILY OF THE GREAT
IN THE LIFE AND ACTIVITY OF THE BLESSED JEAN SLIPE (1963–1984 AD)**

The article deals with the role of the sisters of the OSBM in the life and activities of J. Slipyj. An attempt was made to analyze the collaboration of Y. Slipoy with the Vasilian sisters, in particular when they helped him in his Vatican residence and institutions instituted by him in Rome.

Key words: Y. Slipyj, OSBM, Vasilian sisters, Vatican residence, Rome.